

Kilka uwag dotyczących zastosowania dekretu Konferencji Episkopatu Polski o ochronie danych osobowych z 2018 r. do spraw małżeńskich lub rodzinnych

Bez wątpienia sprawy małżeńskie i rodzinne wiernych są bardzo ważne dla Kościoła. Świadczy o tym duża liczba wypowiedzi papieskich dotyczących tego tematu, na czele z fundamentalną Posynodalną adhortacją apostolską *Familiaris consortio* papieża Jana Pawła II¹ czy kontrowersyjną Posynodalną adhortacją apostolską *Amoris laetitia*² papieża Franciszka. Także duża liczba regulacji prawnych (kanonicznych) dotyczących tego tematu jest dowodem na żywe zainteresowanie Kościoła i chęć normatywnego ułożenia spraw rodzinnych, które zgodnie z funkcją prawa kanonicznego w Kościele musi być zawsze zgodne z doktrynalnym nauczaniem. Przykładowo, w samym *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* z dnia 25 stycznia 1983 r.³ jest Tytuł VII Małżeństwo (*De matrimonio*) zawierający (kan. 1055–1165) głównie prawo małżeńskie, lecz znajdują się w nim

1 Joannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica *Familiaris consortio* de Familiae Christianae muneribus in mundo huius temporis (22.11.1981), „Acta Apostolicae Sedis” [dalej: AAS] 74 (1982), s. 81–191; tekst polski: Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Wrocław 1994.

2 Francisco, Adhortatio apostolica Post-synodalis *Amoris Laetitia de Amore in Familia* (19.03.2016), AAS 108 (2016), s. 311–446; tekst polski: Franciszek, Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Kraków 2016.

3 *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars 2, s. 1–301; tekst łańcisko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984. O ile nie zaznaczono inaczej, kanony cytowane w tym artykule pochodzą z tej ustawy.

także kanony regulujące sprawy rodzinne⁴. Kodeks zawiera również rozproszone kanony odnoszące się do rodziny – jest ich około 20. Podobnie jest w kodeksie kanonów Kościołów wschodnich⁵. Można dodać, że w czasie prac nad kodeksem z 1983 roku powstał pomysł, aby utworzyć dział „Prawo rodzinne”, lecz został w odrzucony⁶.

Kościół katolicki w Polsce na poziomie partykularnym (Konferencja Episkopatu Polski lub poszczególne diecezje) wydaje liczne dokumenty o charakterze normatywnym dotyczącym małżeństwa i rodziny. Przykładem jest Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 5 września 1986 r.⁷, a także enuncjacje o charakterze doktrynalnym, porządkowym lub duszpasterskim, np. dokument wydany w ramach II Polskiego Synodu Plenarnego (1991–1999) – *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*⁸.

Celem niniejszego artykułu jest znalezienie odpowiedzi na pytania: 1) czy dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r.⁹, ma zastosowanie do obszaru spraw małżeńskich lub rodzinnych w Kościele? A jeżeli tak, to 2) w których konkretnie sytuacjach (kazusach) można się z nim zetknąć oraz jakie ich rozwiązanie można proponować?

Należy ponadto zaznaczyć, że na gruncie prawa kanonicznego terminy „sprawy małżeńskie” i „sprawy rodzinne” nie są tożsame, w przeciwieństwie do prawa

4 W prawie kanonicznym odróżnia się doktrynalnie prawo małżeńskie – odnoszone głównie do sakramentu i prawo rodzinne – regulujące także sprawy rodzin naturalnych, których podstawą nie jest małżeństwo uznawane przez prawo kanoniczne.

5 *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045–1353; tekst łacińsko-polski: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, *Kodeks kanonów Kościołów wschodnich*, promulgowany przez papieża Jana Pawła II, wydanie łacińsko-polskie, Lublin 2002.

6 Por. R. Castillo Lara, *De iure familiae in scheme C.I.C.*, „Communications” 12 (1980), s. 225–233; zob. C. Gallagher, *Marriage and the Family in the Revised Code*, „Studia Canonica” 17 (1983), s. 168.

7 „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998) nr 1, s. 85–137.

8 *II Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań 2001.

9 Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2018 nr 30, s. 31–45 [dalej: dekret KEP].

polskiego¹⁰. W dokumentach kościelnych termin „rodzina” odnosi się do rodziców i dzieci niezależnie do tego, czy u podstaw stoi małżeństwo kanoniczne, cywilne, czy też konkubinat¹¹. Małżeństwo ma w prawie kanonicznym specjalny status. Jest bowiem – między ochrzczonymi kobietą i mężczyzną – sakramentem (kan. 1055). Rodzina jako instytucja, czyli stan złączenia więzami rodzinnymi, sakramentem w katolickiej doktrynie już nie jest.

1. Czy dekret KEP ma zastosowanie do spraw małżeńskich lub rodzinnych?

Aby odpowiedzieć na kluczowe pytanie, czy dekret KEP ma zastosowanie do spraw rodzinnych trzeba określić przede wszystkim jego zakres przedmiotowy. Niestety, zakres ten nie został *expressis verbis* ustalony, co na początku obowiązywania ustawy wywoływało spore zamieszanie wśród jej adresatów.

W literaturze przedmiotu podjęto udaną próbę rekonstrukcji normy odniesienia przepisów tej ustawy do obszarów życia Kościoła. Dokonano tego w oparciu o m.in. preambułę dekretu KEP i ogólne zasady prawa kanonicznego. Ustalono, że dekret KEP odnosi się przedmiotowo do wszystkich spraw podejmowanych przez Kościół – niezależnie do tego, czy są to sprawy tylko Kościelne, sprawy mieszane (kościelno-świeckie), czy też sprawy świeckie¹². Z takim rozwiązaniem należy się zgodzić i w pełni je zaakceptować. Można powiedzieć, że w tym przypadku doktryna naprawiła ewidentny błąd ustawodawcy. Oznacza to, że sprawy małżeńskie i rodzinne – niezależnie od tego, w jakim obszarze działania wykonywanych podmiotów kościelnych się znajdują – są objęte regulacjami dekretu KEP, po spełnieniu przesłanki objęcia tych spraw zakresem przedmiotowym tego dokumentu. Ten zakres z kolei

¹⁰ Zgodnie z prawem polskim rodzinę tworzą już sami małżonkowie. Zob. art. 23, art. 27 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359). Por. J. Ignatowicz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2000, s. 17.

¹¹ Zob. np. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym *Familiaris consortio*, nr 85, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/wp/jan_pawel_ii/adhortacje/familiaris.html.

¹² Por. P. Kroczek, *Kilka uwag dotyczących Dekretu KEP z 13 marca 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie kazusu przedszkola, „Annales Canonici” 14 (2018) 1, s. 11.*

został wzorcowo, pod kątem techniki legislacyjnej, określony w art. 4 o brzmieniu: „Niniejszy dekret stosuje się do publicznych kościelnych osób prawnych”.

Notabene w konsekwencji przytoczonego art. 4 dekret KEP nie zawiera analogicznego do art. 2 ust. 2c rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych¹³ przepisu, który stanowi, że RODO nie ma zastosowania do przetwarzania danych osobowych przez osobę fizyczną w ramach czynności o czysto osobistym lub domowym charakterze.

Nie ma też w dekrete KEP przepisu analogicznego do motywu 4 RODO. Motyw ten, wskazując kierunek wykładni części artykułowej RODO, określa, że przetwarzanie danych osobowych w sprawach prywatnych (małżeńskie i rodzinne) dokonywane przez prywatne osoby fizyczne nie jest objęte regulacją oraz to, że RODO „nie narusza praw podstawowych, wolności i zasad uznanych w Karcie praw podstawowych – zapisanych w Traktatach – w szczególności prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu” ((4) RODO).

Oznacza to, że sprawy małżeńskie i rodzinne, o ile są przetwarzane przez objęte dekretem KEP podmioty publiczne – podlegają pod dekret KEP. Także sam ustawodawca w dekrete KEP odnosi się do spraw małżeńskich. Przykładowo w art. 5 pkt 3 definiując termin „zbiór danych” stanowi, że oznacza on w szczególności: księgi parafialne zawierające rejestr zawartych małżeństw.

Z powyższego punktu płynie następujący wniosek – dekret KEP ma zastosowanie w obszarze spraw małżeńskich i rodzinnych. Można więc przejść do przedstawienia poszczególnych kasusów w tym obszarze.

2. Świadczenia z kancelarii parafialnej

Ochrona danych osobowych może dotknąć wiernych w sytuacji, w której osoba, której dane dotyczą, zwróci się do administratora danych (zob. art. 5 pkt 4 dekretu KEP) z żądaniem opartym na art. 11 ust. 1 dekretu KEP o udzielenie informacji, które na jej temat przetwarza administrator. Zazwyczaj będzie to przy okazji starania się o różnego rodzaju zaświadczenia dotyczące statusu prawnego tej osoby w Kościele, czy też przyjętych sakramentów. Dokumenty te – potrzebne do przyjęcia

¹³ Dz. Urz. UE L Nr 119, s. 1 ze sprost. [dalej: RODO].

przykładowo: innych sakramentów, funkcji, zadań np. chrzestnego – będą, w zależności od informacji w nich zawartych, wypisami lub odpisami zawierającymi dane osobowe.

Regulacje dekretu KEP wprost przewidują możliwość uzyskiwania takich dokumentów przez osoby, których dane dotyczą, lub przez pełnomocnika. Jednakże w obszarze regulacji pełnomocnictwa dekret KEP wykazuje poważne usterki legislacyjne.

Zgodnie z przepisami z żądaniem udzielenia informacji (art. 11 ust. 4 dekretu KEP) i żądaniem sprostowania danych (art. 12 ust. 2 dekretu KEP) może wystąpić pełnomocnik. Przy innych żądaniach takiego prawa *expressis verbis* nie udzielono. Jednakże nie ma też przy innych żądaniach zakazu posługiwania się pełnomocnikiem. Należy uznać, że pełnomocnictwo w zgłaszaniu każdego żądania jest dozwolone.

Przechodząc do formy pełnomocnictwa, należy zaznaczyć, że prawo kanoniczne nie stawia żadnych wymagań odnośnie do formy pełnomocnictwa w obszarze danych osobowych¹⁴.

Kościelny Inspektor Ochrony Danych¹⁵ w *Podręczniku ochrony danych osobowych w Kościele katolickim*¹⁶ przyjął ogólną zasadę z prawa polskiego cywilnego (zob. art. 99 § 1 k.c.¹⁷), że pełnomocnictwo powinno być udzielone (przynajmniej) w takiej formie, która jest wymagana do dokonania czynności¹⁸. W przytoczonej publikacji nie ma uzasadnienia takiego stanowiska. Można jednak założyć, że motywem przyjęcia tego rozwiązania było to, że dekret KEP będąc i z charakteru normatywnego, i z treści (która jest niemal dosłownym powtórzeniem RODO) *sit venia verbo* kościelnym RODO, domaga się standardów realizacji podobnych do tych zawartych w RODO. Można więc powiedzieć, że w ten sposób na poziomie praktyki następuje kanonizacja ogólnej zasady polskiego prawa cywilnego. To rozumowanie zdaje się potwierdzać art. 12 ust. 2 dekretu KEP: „Wniosek o sprostowanie danych powinien

14 Inaczej jest w innych sytuacjach, np. ustawodawca stawia wymóg pisemnej formy pełnomocnictwa do zawarcia małżeństwa (kan. 1105 § 2).

15 Dalej: KIOD.

16 *Podręcznik ochrony danych osobowych w kościele katolickim*. Komentarze, wyjaśnienia, wzory i wskazówki dla administratorów danych osobowych (głównie parafii) oraz inspektorów ochrony danych publicznych kościelnych osób prawnych opracowane przez Kościelnego Inspektora Ochrony Danych, wersja 3., b.m.w., b.r.w.

17 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740).

18 Por. *Podręcznik ochrony danych osobowych*, dz. cyt., s. 19.

zostać przedstawiony w formie pisemnej administratorowi, osobiście lub za pośrednictwem prawnie ustanowionego pełnomocnika, z załączeniem właściwych dokumentów, w razie potrzeby także cywilnych” (por. art. 11 ust. 4 dekretu KEP).

W praktyce oznacza to, że:

1. żądanie sprostowania danych (art. 12 dekretu KEP),
 2. żądanie dokonania adnotacji lub uzupełnienia danych (art. 13 dekretu KEP),
- muszą być złożone na piśmie, czyli pełnomocnictwo też musi być na piśmie.

Tego wprost wymagają przepisy dekretu KEP.

Natomiast żądanie udzielenia informacji (art. 11 dekretu KEP) oraz żądanie ograniczenia przetwarzania danych (art. 15 dekretu KEP) może być zgłoszone administratorowi w formie dowolnej, czyli może być także zgłoszone ustnie, a to oznacza, że pełnomocnictwo do tych czynności również może być ustne.

Problem pojawia się w przypadku żądania usunięcia danych. W dekreście KEP nie ma określonej formy zgłoszenia żądania do administratora. Należy przyjąć za KIOD, że żądanie to jako najdalej idące powinno być wyrażone na piśmie¹⁹. Jest to wynik wykładni systemowej i celowościowej, z którą można przeprowadzić polemikę na gruncie zachowania praw osoby, której dotyczą. Skoro dekret KEP nie stawia wymagania odnośnie do formy pełnomocnictwa, to wykładnia nie może nakładać ograniczeń na osoby, której dane dotyczą.

Należy zawsze pamiętać o zasadzie rozliczalności z dekretu KEP z art. 6 ust. 2 zd. 1: „Za przestrzeganie określonych powyżej zasad odpowiedzialny jest administrator, który powinien być w stanie wykazać ich przestrzeganie”. Administrator, działając w dobrze rozumianym interesie prawnym i chcąc zrealizować wiążącą go normę, nie może zatem bezkrytycznie wierzyć osobie podającej się za pełnomocnika ani co do faktu bycia pełnomocnikiem, ani co do zakresu pełnomocnictwa.

Można dodać, że żądania dotyczące danych, w tym także ich usunięcia lub ograniczenia przetwarzania danych należy traktować jako jednostronne czynności prawne. Taki typ czynności dokonany bez umocowania jest nieważny. Gdyby administrator zgodził się na przyjęcie któregoś z wcześniej wymienionych żądań od osoby nieuprawnionej, to ważność czynności zależy od potwierdzenia jej przez mocodawcę. Można wyznaczyć mocodawcy termin do potwierdzenia czynności (art. 103 i 104 k.c.). Bez weryfikacji i potwierdzenia prawomocności udzielonego ustnie pełnomocnictwa administrator nie jest w stanie wykazać, że np. dokonał adnotacji na wniosek osoby uprawnionej.

¹⁹ Por. *Podręcznik ochrony danych osobowych*, dz. cyt., s. 18.

Przechodząc do dalszych tematów związanych z pełnomocnictwem udzielanym do żądań związanych z danymi osobowymi, należy zastanowić się nad ograniczeniami wynikającymi z prawa kanonicznego dotyczącymi zakresu podmiotów, którym można dać pełnomocnictwo. Jednakże prawo kanoniczne takich ograniczeń wprost nie definiuje. Oczywiście, z natury rzeczy wynika, że nie jest możliwe udzielenie pełnomocnictwa do wszystkich czynności prawnych, np. nie można udzielić pełnomocnictwa do przyjęcia sakramentów (z wyjątkiem małżeństwa). Można więc – zgodnie z metodyczną zasadą opisaną już wyżej – popatrzeć na ten problem z punktu widzenia prawa polskiego.

W prawie polskim ograniczeniem dla pełnomocnika jest brak zdolności prawnej. Natomiast ograniczenie w zdolności do czynności prawnej nie jest przesłanką dyskwalifikującą pełnomocnika. Czynność prawna dokonana przez pełnomocnika o ograniczonej zdolności do czynności prawnej jest ważna, a zatem osoba, która ukończyła 13 lat, może być pełnomocnikiem (art. 12 i art. 100 k.c.).

Wydaje się, że na gruncie prawa kanonicznego rodzice mogą udzielić pełnomocnictwa małoletniemu, który ukończył lat 7, do omawianych czynności (zob. kan. 97 i kan. 98). Prawo kanoniczne różnicuje małoletnich na tych do 7 roku życia (nazywa ich dziećmi) i po ukończeniu 7 roku życia. Osoby poniżej 7 roku życia w ogóle nie mogą decydować o sobie. Małoletni po ukończeniu 7 roku życia mogą decydować o swoich sprawach wynikających z prawa Bożego lub kanonicznego.

Odnośnie do innych ograniczeń dotyczących podmiotów, którym można udzielić pełnomocnictwa do przedstawiania administratorowi żądań, to pełnomocnikiem może być osoba fizyczna niezależnie od wiary, przynależności religijnej, płci itd.

3. Zawarcie małżeństwa

Elementem przygotowania do zawarcia małżeństwa jest ogłoszenie tzw. zapowiedzi przedmażeńskich, czyli publiczne poinformowanie o zamiarze zawarcia małżeństwa przez nupturientów. Jest to czynność zlecona przez prawo kanoniczne kompetentnemu proboszczowi, czyli proboszczowi tzw. własnemu narzeczonych. Takim proboszczem jest każdy z proboszczów parafii stałego lub tymczasowego miejsca zamieszkania każdego z nupturientów (kan. 107 § 1). Zgodnie bowiem z kan. 1066 przed zawarciem małżeństwa należy się upewnić, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego zawarcia – temu właśnie służą

m.in. zapowiedzi przedmałżeńskie. Jeżeli chodzi o formę ich realizacji, to kompetencje do wydania stosownych regulacji w tym zakresie posiada Konferencja Episkopatu (kan. 1067).

W diecezjach polskich obowiązuje Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 5 września 1986 r. Nakazuje ona, aby zamierzone małżeństwo podać do publicznej wiadomości. Jeżeli chodzi o sposób ogłaszania zapowiedzi, ustalono, że należy głosić zapowiedzi przez umieszczenie ich na piśmie w gablocie ogłoszeń parafialnych w ciągu 8 dni, tak by były tam uwidocznione przynajmniej przez 2 niedziele lub niedzielę i święto obowiązujące. Ten sam obowiązek można spełnić przez dwukrotne ogłoszenie ustne podczas liczniej uczęszczalnych nabożeństw parafialnych, w niedzielę lub święto obowiązujące (nr 95 Instrukcji).

W czasie ogłaszania zapowiedzi dochodzi do przetwarzania danych osobowych. Jednak ani prawo powszechne, ani partykularne nie wskazuje, które dane można przetwarzać. Wykładnia celowościowa nr 94 instrukcji w związku z kan. 1069 nakazującym wszystkim wiernym wyjawić proboszczowi lub ordynariuszowi miejsca znane im przeszkody małżeńskie przed zawarciem małżeństwa, pozwala na stwierdzenie, że musi to być przynajmniej imię i nazwisko nupturienta oraz parafia zamieszkania każdego z nupturientów. Wykładnia ta może być przełamana przez zwyczaj prawny danej parafii lub diecezji. Możliwa jest także sytuacja, w której biskup diecezjalny dekretem doprecyzuje dane, które można przetwarzać w zapowiedziach.

Odnosnie do formy upublicznienia danych poprzez zapowiedzi, wydaje się, że nie można zapowiedzi opublikować w formie innej niż przewidziana w instrukcji o przygotowaniu do małżeństwa. Wynika to z tej racji, że zarówno instrukcja, jak i dekret KEP uzyskały *recognitio* Stolicy Apostolskiej i w ten sposób stały się prawem, nad którym biskup diecezjalny nie ma władzy. Zmiana form ogłaszania zapowiedzi mogłaby bowiem spowodować ograniczenie praw wiernych, a te nadała (właśnie poprzez *recognitio*) Stolica Apostolska.

Należy zauważyć, że samo przetwarzanie danych w ramach zapowiedzi odbywa się na podstawie prawa kanonicznego. Nie jest więc potrzebne uzyskiwanie zgody nupturientów na przetwarzanie ich danych.

4. Sprawy o orzeczenie nieważności małżeństwa

Zdecydowana większość spraw w trybunałach diecezjalnych to sprawy o orzeczenie nieważności małżeństwa. W czasie tych procesów przetwarzane są dane osobowe stron i świadków. Instrukcja procesowa *Dignitas connubii* z 2005 roku²⁰ oraz kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku określają wymogi formalne skargi o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Prócz swoich danych i personaliów drugiej strony, strona powodowa musi podać adres strony pozwanej (kan. 1504 pkt 4; art. 116 § 1 nr 5 DC). Kanon 1552 § 1 oraz art. 117 DC dodają, że strona, która chce w procesie posłużyć się dowodem ze świadków, musi podać przynajmniej ich nazwiska i stałe zamieszkanie.

Wprawdzie zgodnie z art. 37 ust. 3 dekretu KEP, KIOD nie może monitorować ani ingerować w przetwarzanie danych dokonywane przez sądy kościelne (trybunały) w ramach sprawowania przez nie wymiaru sprawiedliwości, to jednak nie oznacza, że dekret KEP nie ma zastosowania do działalności tych sądów. Skoro zakres przedmiotowy dekretu KEP obejmuje diecezje, to w ramach ich działalności także trybunały. Oznacza to, że sądy muszą wypełniać obowiązek informacyjny, o którym mowa w art. 8 dekretu KEP.

Trybunały sądowe jako administratorzy danych są zobowiązane do poinformowania osób, których dane przetwarzają, o tym fakcie, jednocześnie podając informacje identyfikujące ich jako administratora i pozwalające się z nim skontaktować. Muszą także wskazać: cel przetwarzania danych, podstawę prawną przetwarzania, informacje o odbiorcach, a jeżeli byłaby taka konieczność, to również informacje o zamiarze przekazania danych do publicznej kościelnej osoby prawnej mającej siedzibę poza terytorium Polski (w procesach małżeńskich może to mieć miejsce, gdy zajdzie potrzeba przesłuchania strony lub świadków za granicą). Dekret KEP zobowiązuje administratora danych do podania również informacji o okresie przetwarzania danych, informacji o prawie do żądania od administratora dostępu do danych osobowych, o prawie domagania się ich sprostowania, usunięcia lub ograniczenia przetwarzania zgodnie z dekretem KEP, oraz informacji o prawie wniesienia skargi do KIOD.

²⁰ Pontificium Consilium de Legum Textibus, Istruzione *Dignitas connubii* sulle norme da osservare nei tribunali ecclesiastici nelle cause matrimoniali (25.01.2005), Città del Vaticano 2005; polskie tłumaczenie w: *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007 [dalej: DC].

Problemem może się okazać zakres podmiotów, którym należy taką klauzulę wręczyć. Raczej pewne jest, że trzeba wręczyć ją obydwu stronom procesowym – np. w pierwszej korespondencji wysyłanej do stron niezależnie do tego, co zawiera. Natomiast świadkom nie trzeba, jak się wydaje, wręczać klauzuli. Sprawa uregulowana jest bowiem w art. 9 ust. 2 pkt 1 dekretu KEP, który stanowi, że przepis o obowiązku informacyjnym nie ma zastosowania w zakresie, w którym „pozyskiwanie lub ujawnianie jest wyraźnie uregulowane prawem, przewidującym odpowiednie środki chroniące prawnie uzasadnione interesy osoby, której dane dotyczą”. Regulacje prawa procesowego pozwalają na stwierdzenie, że przesłanki włączające możliwość nierealizowania obowiązku informacyjnego są spełnione (w zakresie przetwarzania danych: zob. kan. 1504 pkt 4, kan. 1552 § 1 oraz art. 116 § 1 nr 5 DC, art. 117 DC, a także w zakresie zachowania tajemnicy zob. kan. 1454, kan. 1455 § 1–3 oraz art. 73 § 1 DC).

W sprawach o nieważność małżeństwa, ilekroć wynika to z nakazu prawa lub postanowienia sędziego, należy skorzystać pomocy biegłych (kan. 1574). Wówczas konieczne jest ich przesłuchanie lub uzyskanie ich opinii opartej na doświadczeniu lub wiedzy fachowej w celu potwierdzenia jakiegoś faktu lub poznania prawdziwej natury jakiejś rzeczy. Instrukcja *Dignitas connubii* doprecyzowuje w art. 203 § 1, że – co do zasady – należy to uczynić w sprawach dotyczących impotencji lub defektu konsensu spowodowanego chorobą umysłową oraz niezdolnością, o której w kan. 1095. Biegłemu należy przesłać akta sprawy i inne dokumenty i pomoce, których może potrzebować do właściwego i wiernego wypełnienia zadania (kan. 1577 § 2).

Z biegłym, jeżeli jest podmiotem zewnętrznym wobec sądu, który na zlecenie sądu wykonuje opinie, należy zawrzeć umowę powierzenia przetwarzania danych (art. 19 ust. 1 dekretu KEP), niezależnie od tajemnicy, która go obowiązuje na forum prawa polskiego lub kanonicznego. Jeżeli natomiast biegły jest zatrudniony w sądzie i nie jest podmiotem zewnętrznym wobec niego, to wystarczy zobowiązanie do zachowania tajemnicy urzędowej (*secretum officii*), o którym mowa w kan. 1455 § 1.

5. Zmiany w księgach parafialnych

Kolejny przypadek, w którym wierni mogą zetknąć się z ochroną danych osobowych, to ewidencja prowadzona przez instytucje kościelne, głównie parafie. Każda parafia ma obowiązek prowadzenia ksiąg parafialnych. Zgodnie z prawem powszechnym

są to księgi: ochrzczonych, małżeństw, zmarłych (kan. 535 § 1). Obowiązek prowadzenia innych ksiąg (np. Pierwszej Komunii Świętej) może wprowadzić prawo patrykularne poprzez dekret biskupa diecezjalnego²¹.

Niekiedy pojawia się niezgodność zapisów w księgach parafialnych i dokumentów cywilnych. Może ona wynikać ze zmian w stanie cywilnym osób w związku z orzeczeniami sądów powszechnych, np. ustalenia ojcostwa, przysposobienia. Przepisy prawa kościelnego wymagają odnotowywania takich informacji – np. kan. 535 § 2 nakazuje, aby w księdze ochrzczonych m.in. odnotować to, co ma związek ze stanem kanonicznym wiernych z racji adopcji. Skutki prawne adopcji prawo kanoniczne w pełni uznaje za swoje i stanowi, że „Dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa cywilnego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali” (kan. 110). Odnotowanie tego faktu prawnego ma znaczenie. W prawie kanonicznym istnieje bowiem przeszkoda do małżeństwa wynikająca z adopcji (zob. kan. 1094).

W praktyce kościelnego prawa administracyjnego w Polsce istnieje ogólna zasada, wedle której zapis ksiąg kościelnych powinien być zgodny ze stanem cywilnym ustalonym przez prawo świeckie²². Zasada ta wyrosła na gruncie praktyki i w powszechnym prawie kanonicznym nigdzie wprost nie została wyrażona. Jej śladową obecność można zauważyć np. w Przepisach Konferencji Episkopatu Polski o prowadzeniu ksiąg parafialnych: ochrzczonych, bierzmowanych, małżeństw i zmarłych, oraz księgi stanu dusz (5–7.09.1947²³) w nr 16, gdzie się stanowi o możliwości posługiwania się publicznym autentycznym dokumentem, jak np. wyrokiem sądowym, jako alternatywie do żądania ojca nieślubnego dziecka przy wpisie tego dziecka do księgi chrztów. Nie stanowi się tam jednak o „świeckim publicznym autentycznym dokumencie”, co oznacza, że podstawą takiego wpisu może być także kościelny publiczny autentyczny dokument.

Zasada, o której mowa, nie ma charakteru bezwzględnego i nigdy nie była tak stosowana. Świadczy o tym duża liczba spraw osób, które na podstawie zapisów

²¹ Por. P. KroczeK, S. Lubaszka, *Podręcznik kancelaryjny dla duchowieństwa Diecezji Bielsko-Żywieckiej (wybrane zagadnienia)*, Bielsko-Biała 2006, s. 17.

²² Praktyczne zastosowanie tej zasady wydać w wymaganiach, które stawia się w praktyce administracyjnej Kościoła: P. KroczeK, S. Lubaszka, *Podręcznik kancelaryjny dla duchowieństwa Diecezji Bielsko-Żywieckiej*, dz. cyt., s. 17, 47, 54, 63 itd.

²³ Publikowane w: F. Bączkowiec, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, uzupełnił i poprawił: J. Baron i W. Stawinoga, t. 2, Opole 1958, s. 597–615. Dekret KEP podaje inną datę tego dokumentu, a mianowicie 26.10.1947 roku.

w księgach chrztów korygowały w ostatnich latach zapisy w aktach stanu cywilnego dotyczącego np. daty ich urodzenia. Miało to związek z możliwością ubiegania się o świadczenia emerytalne i im podobne.

Jednakże w przypadku adopcji zasada zgodności zapisów, o której mowa, jest zawarta w nakazie bezwzględniego uznania, że dzieci adoptowane są dziećmi tego lub tych, którzy je adoptowali (kan. 110). Ma to swoje normatywne odzwierciedlenie na poziomie polskiego prawa partykularnego w dekrete ogólnym Konferencja Episkopatu Polski dotyczącym sporządzenia i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem, 14.03.2017²⁴, gdzie nakazuje się, aby do wniosku o zmianę w księgach chrztów w związku z przysposobieniem były dołączone dokumenty cywilne potwierdzające dane osobowe oraz fakt przysposobienia (sądowe orzeczenie przysposobienia i odpis zupełny aktu urodzenia).

Zasada zgodności zapisów ksiąg kościelnych z aktami stanu cywilnego zostaje obecnie wzmocniona przez przepisy dekretu KEP. Po pierwsze przez zasadę z art. 6 ust. 1 pkt 4 dekretu KEP mówiącą o konieczności przetwarzania danych prawidłowych i w razie potrzeby uaktualnianych. Po drugie, przez przepis art. 12 ust. 2 dekretu KEP, w którym przedstawiono wymogi formalne wniosku o sprostowanie danych. Wniosek ten powinien być złożony z załączeniem właściwych dokumentów, w razie potrzeby także cywilnych.

Podsumowanie

Z wejściem w życie dekretu KEP ochrona danych osobowych w Kościele nabrała specyficznej formy, która jest niemal identyczna z formą ochrony przewidzianą w RODO. Jest to wynik niemal wiernego skopiowania przepisów RODO w dekrete.

Jednakże zastosowanie tak przejętych przepisów dekretu KEP może stwarzać trudności. RODO było przecież stanowione z myślą o społeczności świeckiej (państwach europejskich), a nie o Kościele katolickim. Ta ogólna uwaga wyjaśnia trudności w zastosowaniu norm dekretu na polu spraw małżeńskich i rodzinnych w Kościele.

24 „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2018 nr 30, s. 46–47.

SUMMARY

Some comments on the application of the Decree on the protection of personal data 2018 in matrimonial or family matters

The themes of marriage and family are present in the Church's enunciations also those of a normative character. The aim of the article was to show how the Decree on the protection of individuals with regard to the processing of personal data in the Catholic Church issued by the Polish Episcopal Conference on 13 March 2018 applies to this thematic area. The general conclusion is as follows – the application of the norms of the decree in the field of matrimonial and family matters in the Church is not devoid of theoretical and practical difficulties. Its implementation may contribute to the protection of privacy in the Church.

Keywords: marriage, family, data protection, privacy, GDPR, Decree on the protection of personal data from 2018

Kilka uwag dotyczących zastosowania dekretu Konferencji Episkopatu Polski o ochronie danych osobowych z 2018 r. do spraw małżeńskich lub rodzinnych

Tematy dotyczące małżeństwa i rodziny są obecne również w tych enuncjacjach Kościoła, które mają charakter normatywny. Celem artykułu było pokazanie, jak dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim, wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., ma zastosowanie do tego obszaru tematycznego. Ogólny wniosek jest następujący – zastosowanie norm dekretu na polu spraw małżeńskich i rodzinnych w Kościele nie jest pozbawione teoretycznych i praktycznych trudności. Jednak realizacja norm dekretu KEP może się przyczynić do ochrony prywatności w Kościele.

Słowa kluczowe: małżeństwo, rodzina, ochrona danych, prywatność, RODO, dekret o ochronie danych osobowych z 2018 r.

BIBLIOGRAFIA

1. Castillo Lara R., *De iure familiae in scheme C.I.C.*, „Communicaciones” 12 (1980), s. 225–233.
2. *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (18.10.1990), „Acta Apostolicae Sedis” 82 (1990), s. 1045–1353; tekst łacińsko-polski: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. *Kodeks kanonów Kościołów wschodnich*, promulgowany przez papieża Jana Pawła II, wydanie łacińsko-polskie, Lublin 2002.
3. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983), pars 2, s. 1–301; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
4. Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2018 nr 30, s. 31–45.
5. Gallagher C., *Marriage and the Family in the Revised Code*, „Studia Canonica” 17 (1983), s. 149–170.
6. Ignatowicz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2000.
7. Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim z 5 września 1986 r. „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 1 (1998) nr 1, s. 85–137.
8. Joannes Paulus PP. II, *Adhortatio apostolica Familiaris consortio de Familiae Christianae muneribus in mundo huius temporis* (22.11.1981), „Acta Apostolicae Sedis” 74 (1982), s. 81–191; tekst polski: Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio*, Wrocław 1994.
9. Konferencja Episkopatu Polski, Dekret ogólny dotyczący sporządzenia i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem (14.03.2017), „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 2018 nr 30, s. 46–47.
10. Kroczek P., *Kilka uwag dotyczących Dekretu KEP z 13 marca 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim na podstawie kazusu przedszkola*, „Annales Canonici” 14 (2018) 1, s. 9–22.

11. Kroczek P., Lubaszka S., *Podręcznik kancelaryjny dla duchowieństwa Diecezji Bielsko-Żywieckiej (wybrane zagadnienia)*, Bielsko-Biała 2006.
12. *Podręcznik ochrony danych osobowych w kościele katolickim*. Komentarze, wyjaśnienia, wzory i wskazówki dla administratorów danych osobowych (głównie parafii) oraz inspektorów ochrony danych publicznych kościelnych osób prawnych opracowane przez Kościelnego Inspektora Ochrony Danych, wersja 3, b.m.w., b.r.w.
13. Pontificium Consilium de Legum Textibus, Istruzione *Dignitas connubii* sulle norme da osservarsi nei tribunali ecclesiastici nelle cause matrimoniali (25.01.2005), Città del Vaticano 2005; polskie tłumaczenie w: *Komentarz do Instrukcji procesowej „Dignitas connubii”*, red. T. Rozkrut, Sandomierz 2007.
14. Francisco, Adhortatio apostolica *Post-synodalis Amoris Laetitia de Amore in Familia* (19.03.2016), AAS 108 (2016), s. 311-446; tekst polski: Franciszek, Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Kraków 2016.
15. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L Nr 119).
16. *II Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001.
17. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz.1740).